

בס"ד. ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשכ"ד

(הנחה בלתי מוגה)

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'.¹ וידוע הדיוק בזה² מהו אומרו ויתן לך האלקים גו', שם אלקים דייקא, הרי כללות ענין הברכות נמשך משם הוי' דוקא, כמ"ש בברכת כהנים³ יברכך הוי' גו', שזהו מפני ששם הוי' הוא מקור כל הברכות, וא"כ, גם כאן הי' צריך להזכיר שם הוי', ולמה נאמר ויתן לך האלקים דוקא. והנה, במדרש⁴ איתא מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה דגן זה תלמוד וכו', היינו, שענינם של ברכות אלו הוא שברכו בתורה. ועפ"ז אפשר לבאר מ"ש ויתן לך האלקים, שם אלקים דוקא, כי גם במתן תורה כתיב⁵ וידבר אלקים את כל הדברים האלה גו', שם אלקים דוקא. אמנם, גם להפירוש שענין הברכות קאי על התורה עדיין צריך להבין הא גופא מהו הטעם שבנוגע לתורה נזכר שם אלקים דוקא, כמו במ"ת⁶. וגם צריך להבין כללות הפירוש שענין הברכות קאי על התורה, דלכאורה, מהו הענין שברכו בתורה, הלא נתינת התורה לישראל היתה לאח"ז, במתן תורה, ומהי פעולת הברכות בנוגע לענין התורה?⁷ ועוד זאת⁸, שהרי גם ענין התורה כפי שהוא לפני מ"ת (היינו, לא באופן של נתינה מלמעלה כבמ"ת, אלא ע"י עבודת האדם) הי' כבר לפני הברכות שברך יצחק את יעקב, כמארוז"ל⁹ אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' כו' יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הי' כו', ומזה מובן שגם יעקב אבינו יושב בישיבה הי' עוד לפני שקיבל הברכות מיצחק. וא"כ, מה ניתוסף ונתחדש ע"י הברכה ויתן לך האלקים גו', שברכו בתורה. אך ענין זה שברכו בתורה הוא פירוש המדרש, אבל הפירוש הפשוט, אין מקרא יוצא מידי פשוטו¹⁰, הוא, שהברכות הם בנוגע לענינים גשמיים, מטל השמים ומשמני הארץ ורוב

(1) פרשתנו (תולדות) כז, כח.

(2) ד"ה ויתן לך בתו"ח פרשתנו ח, סע"א.

אוה"ת פרשתנו קסא, סע"ב. רד"ה זה תרנ"ד

(סה"מ תרנ"ד ע' סה). תרס"ו (המשך תרס"ו

ע' פה). תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קג). תש"ב

(סה"מ תש"ב ע' 66). ועוד.

(3) נשא ו, כד"כו.

(4) ב"ר פרשתנו פס"ו, ג.

(5) יתרו כ, א.

(6) ראה סה"מ עטר"ת ע' תמח. תרפ"ח ע'

קכו.

(7) ראה גם רד"ה זה תרס"ו הנ"ל.

(8) ראה גם תו"מ סה"מ חשון ע' שדמ.

(9) יומא כח, ב.

(10) שבת סג, א.

דגן ותירוש כפשוטם. וא"כ צריך להבין למה נאמר ויתן לך האלקים, שם אלקים דוקא, אע"פ שהמשכת וגילוי כל הברכות הם משם הוי', כנ"ל.

ב) ויובן בהקדם המבואר במאמרו של אדמו"ר הזקן (שהשנה היא שנת המאה וחמישים להסתלקותו) בביכל המאמרים בכת"ק בנו ומלא מקומו, אדמו"ר האמצעי, בתוספת הגהות הצ"צ, ד"ה ויתן לך האלקים גו'¹¹, ומדייק (כנ"ל) שצריך להבין למה כתב בברכות אלו שם אלקים, שהו"ע הצמצום כידוע. וגם צריך להבין הענין שלא נתברך יעקב מיצחק כי אם כאשר היו ידיו שעירות כידי עשו, כמ"ש¹² ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות (ודוקא אז) ויברכהו. ובמק"א¹³ מוסיף הדיוק שכדי לקבל הברכות ה' יעקב צריך להיות גם לבוש בגדי עשו אחיו, כמ"ש¹⁴ וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

וממשיך בהמאמר, הנה כתיב¹⁵ מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, וצריך להבין איך יתכן למעלה הענין דתענוגים לשון רבים, דאף שהתענוג הגשמי מתחלק לריבוי אופנים, כמו התענוג שבמתיקות המאכל או ריחו, בשמיעת קול ערב, או בראיית ציור נאה וכיו"ב, הרי זה רק לאחרי שהתענוג נפרד ממקורו באצילות ויורד לבי"ע שהם נפרדים כו', משא"כ באצילות שהוא בחי' אלקות ממש, הרי שם הוא אחדות פשוט, ולא שייך שם התחלקות לריבוי אופנים של תענוג, וא"כ, מהו ענין (אהבה בתענוגים לשון רבים. אך הענין הוא, שאין הכוונה לריבוי התענוגים, כי אם, שבכללות ענין התענוג ישנם ב' אופנים, אופן הא' הוא התענוג שבבחי' אור פנימי, שיכול להתיישב בכלי מוחו ולבו, כמו התענוג דמתיקות המאכל, קול ערב וציור נאה, ואפילו תענוג משמיעת בשורה טובה שהיא בסדר והדרגה כו', ואופן הב' הוא התענוג שבבחי' אור מקיף, כמו התענוג מבשורה נפלאה ביותר שבאה לו פתאום כו', שלא יכילנו המוח והלב מפני שמתפעל ביותר, ואז התענוג חופף עליו בבחי' מקיף בלבד. וזהו גם החילוק שבין אור ישר לאור חוזר, שהתענוג שבבחי' אור פנימי שיכול להתיישב בכלי המוח והלב בא בדרך אור ישר, והתענוג שבבחי' אור מקיף שלא יכילנו המוח והלב בא בדרך אור חוזר,

שלאחרי המאמר (לקמן ע' 230 ואילך).

12) פרשתנו שם, כג.

13) תו"ח שם.

14) פרשתנו שם, כז.

15) ש"ה ש"ז, ז.

11) דשנת תקס"ב (נדפס לאח"ז במאמרי

אדה"ז תקס"ב ח"א ע' צה ואילך. והמשכו

בד"ה ולהבין שרשן של כל הדברים הנ"ל (שם

ע' צט ואילך). וראה גם מאמרי אדהאמ"צ

בראשית ע' רלו ואילך). — וראה בשיחה

היינו, שהתענוג נכנס קצת אלא שאינו מתיישב כלל ויוצא ומסתלק וחוזר למקורו, עד לענין של כלות הנפש כו'. וב' אופנים אלו הם בחי' חסדים וגבורות שבתענוג, והיינו, שהתענוג שבבחי' אור פנימי שבא בדרך אור ישר הוא בחי' החסדים שבתענוג, שיורד ונמשך כמים שיורדים ונחים בכלי, וכך מתיישב התענוג במנוחה במוח ובלב, והתענוג שבבחי' אור מקיף שבא בדרך אור חוזר הוא בחי' הגבורות שבתענוג, שהוא כמשל השלהבת שעולה תמיד ויורדת כו', כך גם התענוג הנפלא מאד הוא עולה ויורד במוח ולב כו'.

והנה ב' אופנים הנ"ל הם בענין התענוג. אמנם, מלשון הכתוב מה יפית גו' אהבה בתענוגים, משמע, שגם באהבה ישנם ב' אופנים הנ"ל. והענין בזה, שמדת האהבה נולדה מן השכל (כמו כל המדות שנולדים מן השכל), והשכל נולד מן התענוג, ולכן גם באהבה שבלב יש קצת הארת התענוג, שהרי אינו אוהב איזה דבר אא"כ יש לו תענוג שמתענג באותו הדבר, ולכן, התשוקה והצמאון שבהתגברות האהבה היא אל אותו התענוג שמתענג באותו הדבר, שממנו נולד השכל, ועל ידו נולדה האהבה. ומזה מובן שמבחי' החסדים שבתענוג, שהוא התענוג שבבחי' אור פנימי שבא בדרך אור ישר שמתיישב בכלי המוח, נולד השכל ועל ידו נולדה גם האהבה באופן של התיישבות ומנוחה, שזהו"ע דאהבה כמים, שהיא באופן של המשכה מלמעלה למטה. ומבחי' הגבורות שבתענוג, שהוא התענוג שבבחי' אור מקיף שבא בדרך אור חוזר שאינו מתיישב בכלי המוח, נולד השכל ועל ידו נולדה גם האהבה באופן של התלהבות כו', שזהו"ע דאהבה כרשפי אש, שהיא בדרך העלאה מלמטה למעלה.

וזהו גם ענין ומדרגת אברהם ויצחק. דהנה, האבות הן הן המרכבה¹⁶, היינו, שאברהם ויצחק הם בבחי' מרכבה למדות חסד וגבורה דאצילות, והרי שורש המדות דאצילות הוא בבחי' התענוג דעתיק, ומזה מובן שאברהם שהוא בחי' חסד דאצילות, שהו"ע דאהבה כמים, כמ"ש¹⁷ זכור אב נמשך אחריו כמים, שרשו בבחי' חסד דעתיק. ויצחק שהוא בחי' גבורה דאצילות, שהו"ע אהבה כרשפי אש, שרשו בבחי' גבורה דעתיק, שזהוהי מדרגה נעלית יותר, שהמשכתה היא בדרך אור חוזר דוקא.

ג) ועפ"ז יובן מ"ש ויתן לך האלקים גו', שם אלקים דייקא, שהוא בחי' הגבורה, כי גבורה זו היא בחי' גבורה דעתיק שמשם

17) נוסח הפיוט דתפלת גשם.

16) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

נמשכת ההשפעה בריבוי אור וחיות ביותר, באופן של תגבורת החיות, וע"ד משנ"ת במאמרים שלפנ"ז¹⁸ בענין גבורות גשמיים¹⁹ שריבוי השפעה הוא מבחי' הגבורות דוקא²⁰, כי טבע החסדים הוא בקרירות, וטבע הגבורות הוא בחמימות, ודוקא ע"י החמימות נעשה ריבוי החיות כו'. וזהו גם מ"ש²¹ וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק, שדוקא ע"י בחינתו של יצחק, בחי' הגבורות, נעשה וארבה את זרעו. וזהו גם כללות העבודה דתק"ש בר"ה, שהו"ע מיתוק הגבורות דיצחק, דכיון שבר"ה נמשך חידוש השפעת החיות על כל סדר השתלשלות, כמ"ש²² זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, לכן צ"ל מיתוק הגבורות דיצחק דוקא, שע"ז נמשכת ההשפעה בריבוי אור וחיות יותר מאשר ההשפעה שמבחי' החסדים, כמבואר בדרושי ר"ה שבסידור²³, וכפי שמסיים שם שזהו שאנו מוצאים שעיקר ומקור כל הברכות לעולם המשיך יצחק דוקא, שזוהי הברכה ויתן לך האלקים גו', שהיא מבחי' גבורה דעתיק.

ד) **אך** כדי לקבל הברכות מבחי' גבורה דעתיק הוצרכו ידיו של יעקב להיות שעירות כדי עשו דוקא. ויובן בהקדם ענין השערות, כמשל שערות האדם שיניקת חיותם ממה שנמשך ממותרי מוחין ע"י הפסק עצם הגולגולת, שזוהי חיות מצומצמת ביותר²⁴, והוא בחי' הצומח שבשכל שלמטה גם מבחי' החי שבשכל. דהנה, בשכל האדם (מין המדבר) כלולים גם ג' המינים חי צומח ודומם, דאף שהשכל הוא רוחני מאד, הרי יש בו ג"כ ממהות חיות הגוף, שהרי הוא חי באיזה חיות, דאל"כ לא הי' במציאות כלל, אלא שחיות זה אינו כמו חיות גשמי של בשר היד, אלא הוא חיות דק מאד, אבל מ"מ הוא בבחי' חיות ממש. וכן יש בשכל גם בחי' הצומח, כצמיחת העשבים והאילנות הגשמיים, דמאחר שגוף האדם צומח וגדל, הרי גם כח השכל צומח עמו, אך ענין צמיחת השכל אינו כמו צמיחת הגוף כו'. וכמו כן יש בשכל אפילו בחי' הדומם כו'. אלא שבחי' הדצ"ח כלולים בהשכל בהעלם, ובגילוי הוא השכל עצמו. והנה, עיקר הענין דבחי' חי שיש בשכל הוא חיות האברים ממש שהם חיים מן השכל שהוא מקורם, ולכן יש ביכולת השכל לפעול תנועת היד ורגל באיזה אופן שירצה, שכאשר יפול במחשבה לעשות איזה דבר

21 יהושע כד, ג.

22 תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א).

23 רמז, ב.

24 ראה לקו"ת אמור לא, סע"ד ואילך.

סהמ"צ להצ"צ קד, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

18 ד"ה משיב הרוח ומוריד הגשם דיום

שמח"ת (לעיל ע' 118 ואילך).

19 משנה ריש תענית.

20 ראה גם ביאוה"ז לאדהאמ"צ יב, ב.

ובכ"מ.

ביד ורגל, אזי יתנענעו מיד מעצמם, משא"כ השערות, אף שיש בהם יניקה מהמוחין, שלכן כאשר ימשכו השערות יכאב לאדם, מ"מ, לא יתנענעו כלל מחמת המחשבה שיחשוב עליהם שיעשו דבר וכדומה, להיותם בחי' מהות נפרד לעצמם, ואין להם שייכות עם השכל והמחשבה, והוא מפני שהיניקה שלהם היא רק מבחי' הצומח שבשכל שלמטה מבחי' החי שבשכל. ועיקר טעם ירידת מדרגת הצומח שבשערות ממדרגת החי כמו כח ההילוך שברגל הוא מפני שיניקת השערות הוא מבחי' המותרות שבמוחין בלבד. ומזה מובן גם בנוגע לענין השערות למעלה, שמורה על יניקה מצומצמת בלבד מבחי' מותרי מוחין דבחי' חכמה סתימאה. ושורש התהוות השערות הוא ע"י אור חוזר דוקא, כי לאחר שהאור מסתלק לא יחזור ממנו אלא המותרות בלבד. וזהו שהוצרכו להיות ידי יעקב כדי עשו שעירות כדי לקבל הברכות מיצחק, כי, ברכת יצחק היא ההמשכה מבחי' גבורה דעתיק, שהיא באופן של אור חוזר (כנ"ל ס"ב), ולכן אי אפשר להיות ההמשכה אלא ע"י שערות דוקא, שעם היותם מותרי מוחין בלבד, הרי מצד גודל מעלת האור דבחי' גבורה דעתיק, הנה גם מבחי' המותרות נמשכת ההשפעה בריבוי החיות ביותר. והענין בזה, שיעקב אמר על עצמו ואנכי איש חלק²⁵, והיינו, שמדתו של יעקב, מדת התפארת, היא בקו האמצעי שמבריח מן הקצה אל הקצה²⁶, ונמצא, שמצד שרשו הוא למעלה גם מאברהם ויצחק, היינו, למעלה מבחי' חסד וגבורה שבתענוג, למעלה מהחילוק דאור ישר ואור חוזר, שזהו בחי' עצמות השפע שבמשפיע שלא נמשך עדיין למטה עד שימשך גם מותרי השפע ע"י בחי' השערות, וזהו שיעקב הוא איש חלק, ללא שערות שעל ידם יומשך מותרי השפע כו'. אמנם, ענין זה הוא רק מצד שרשו של יעקב. אבל כדי שגם במדרגתו של יעקב כפי שהוא במדות דאצילות יומשך השפע מבחי' גבורות דיצחק, גבורה דעתיק, בדרך אור חוזר, שזוהי השפעה נעלית יותר מבחי' חסד דעתיק שנמשכת בדרך אור ישר, צ"ל ידי יעקב כדי עשו שעירות, כיון שההמשכה שבדרך אור חוזר היא באופן שנמשך רק מבחי' מותרי מוחין כנ"ל.

ה) **וביאור** הענין בעבודת האדם (כבכל הענינים שצריכים לבוא גם בעבודת האדם), שכללות החילוק בין אור ישר לאור חוזר, הוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעלי תשובה. דהנה,

26) ע"פ תרומה כו, כח. ויקהל לו, לג. וראה זח"ב קעה, ב.

25) פרשתנו שם, יא.

כביאור מעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים²⁷ איתא בזהר²⁸ שזהו לפי שהבעלי תשובה משכי לי' לקוב"ה בחילא יתיר, והיינו, שעבודת הצדיקים היא באופן שהתענוג האלקי הוא בהתיישבות בשכלם ומדותיהם, והוא התענוג שבבחי' אור ישר שבא בהגבלת הכלי, משא"כ הבעל תשובה, כיון שהי' שקוע תחילה בחושך ורע כו', הנה כאשר שב בכל לב ונפש וחשקה נפשו להתענג ולדבקה בה', הרי תענוג זה הוא בבחי' אור חוזר, שלא יתישב בנפשו וכחותיו, עד שיבוא לכלות הנפש ממש, וז"ש דמשכי לי' בחילא יתיר, פי' בתגבורת כח הרצון והתענוג ביותר עד שאין נפשו מתיישבת בכלי ויוצא לגמרי בכלות הנפש ממש. ועי"ז מגיע לבחי' עונג העליון שבבחי' אור חוזר, גבורה דעתיק, שלמעלה מהעונג העליון שבבחי' אור ישר.

וזהו גם הטעם שיצחק הי' חפץ לברך את עשו דוקא, דלכאורה אינו מובן²⁹, הרי יצחק ידע והכיר את מהותו של עשו, וכפי שפירש רש"י עה"פ³⁰ גשה נא ואמושך בני גו', אמר יצחק בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר כי הקרה ה' אלקיך לפני³¹, וא"כ, למה רצה יצחק לברך את עשו. אך הענין הוא²⁹, שיצחק ראה שבעשו יש ניצוצות קדושה גבוהים מאד, שזהו"ע כי ציד בפיו³², ולכן רצה לברכו, היינו, להמשיך עליו אור עליון, שע"ז יתבררו ניצוצות הקדושה שבו, שזהו כללות הענין דעבודת התשובה בדרך אור חוזר, שעל ידה נעשה עליו גדול יותר מאשר ע"י עבודת הצדיקים בדרך אור ישר. אבל באמת הי' יעקב צריך לקבל את הברכות, כי, גם עבודת התשובה צ"ל ע"י יעקב דוקא, שצריך להיות אצלו הן עבודת הצדיקים והן עבודת הבעלי תשובה. והיינו, שאין זה באופן שהברכות ליעקב הם רק בנוגע לארץ ישראל³³, שזוהי כללות העבודה בעניני קדושה (עבודת הצדיקים), אלא גם הברור דכל שאר הארצות שמחוץ לארץ ישראל, שזהו ברור הענינים דלעו"ז ע"י עבודת התשובה, צריך להיות ע"י יעקב דוקא. וזהו שכדי לקבל הברכות הוצרך יעקב גם ללבוש בגדי עשו אחיו, כמ"ש וירח את ריח בגדיו גו', דבגדיו הוא כמו בוגדיו³⁴, וקאי על בעלי תשובה³⁵, ועי"ז

(27) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.
 (28) זח"א קטז, ב. אגה"ת ספ"ח.
 (29) ראה גם תו"א פרשתנו כ, ב ואילך.
 אוה"ת פרשתנו קמד, א ואילך. רד"ה ויתן לך תני"ד. תרפ"ד. תש"ב. ועוד.
 (30) פרשתנו שם, כא.

(31) שם, כ.
 (32) פרשתנו כה, כח.
 (33) ראה גם תו"ח פרשתנו יב, ב.
 (34) סנהדרין לו, א.
 (35) ראה ב"ר פרשתנו פס"ה, כג. תו"א פרשתנו כ, ד. אוה"ת פרשתנו קמז, ב.

ויברכהו, שניתנה לו הברכה דויתן לך האלקים גו', שם אלקים דוקא, שהו"ע הצמצום וההעלם כו'³⁶, שהכוונה בזה היא כדי שעי"ז יומשך גילוי אור עליון יותר בדרך אור חוזר.

(ו) **ועפ"ז** יובן גם מאמר המדרש מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה דגן זה תלמוד וכו', היינו, שהברכה דויתן לך האלקים גו' הוא בענין התורה. והענין בזה, שבתורה גופא צ"ל העבודה לא רק באופן דאור ישר, עבודת הצדיקים, אלא גם באופן דאור חוזר, ע"ד עבודת הבעלי תשובה. וזהו מה שנתחדש בברכת יצחק בענין התורה, שכללות העבודה דתומ"צ תהי' באופן של יגיעה וקבלת עול דוקא³⁷, הן בנוגע ללימוד התורה, שהלימוד צ"ל באופן של יגיעה דוקא, שלכן צריך ללמוד יותר מרגילותו כו'³⁸, והן בנוגע לקיום המצוות, וכמו במצות הצדקה (שהיא כללות כל המצוות), שצ"ל באופן של כפי' דוקא, שזהו"ע מעשין על הצדקה³⁹, מלשון כפי'⁴⁰, וכמ"ש⁴¹ משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, שהצדקה צ"ל באופן של משפט, ששופט את עצמו לידע מה מוכרח לו וכל השאר נותן לצדקה⁴², והיינו, שכללות העבודה צ"ל באופן של שבירת הטבע (ע"פ תורה)³⁶, וזהו גם הענין דריח בגדיו, מלשון בוגדיו, שבוגד בטבע העולם ושוברו (ופשיטא שאינו מתפעל ממנו כו'), שזהו ע"ד ובדוגמת עבודת התשובה, שעל ידה ממשיכים הגילוי היותר נעלה דשם אלקים כפי שהוא בשרשו בכחי' גבורה דעתיק, שהמשכתו היא בדרך אור חוזר דוקא. וזהו גם שלעתיד לבוא, שאז יתקיימו הברכות שברך יצחק את יעקב [כמארז'⁴³ שהברכות שברך יצחק את עשו ניתנו לו מיד בעוה"ז, ואילו הברכות שברך יצחק את יעקב יתקיימו לעתיד לבוא], תהי' שלמות העבודה דעבודת הצדיקים ועבודת הבעלי תשובה גם יחד, כמאמר⁴⁴ משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא⁴⁵.

36) ראה גם סד"ה ויתן לך תרפ"ד (סה"מ	41) תהלים צט, ד.
תרפ"ד ע' קיג).	42) ראה גם ד"ה ויתן לך תרפ"ד (סה"מ
37) ראה גם תו"מ סה"מ חשון ע' שמב,	תרפ"ד ע' קו). וראה סה"מ תרפ"ט ע' 90,
ובהנסמן שם.	ובהנסמן שם.
38) ראה חגיגה ט, ב. תניא פט"ו.	43) ראה אגדת בראשית פמ"ב, ג.
39) ב"י לטור יו"ד סרמ"ח.	44) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי
40) ראה סה"מ תרע"ח ע' קכא. תרצ"ט	שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.
ע' 191. ובכ"מ.	45) חסר הסיום (המור"ל).